

MELKWEG 2020.NL

Gerard Boenink: 'De duurzaamheid van de veestapel is ook een maatschappelijke discussie geworden'

Fokkerij met het oog op de toekomst

Fokkerij lijkt een begrip van weinig betekenis tussen thema's als quotum, mestafzet en voervoorziening. Toch onderkennen alle Melkweg 2020-deelnemers het belang ervan. Maar de fokkerijstrategieën verschillen wel en variëren van melk tot levensduur en van alleen fokstieren tot 90 procent InSire-teststieren.

tekst Florus Pellikaan

Welke plaats heeft fokkerij voor de Melkweg 2020-deelnemers tussen grote strategische beslissingen met het oog op het quotumloze tijdperk? Zoals voor alle aspecten binnen het agrarische bedrijf verschilt ook de interesse voor fokkerij tussen de betreffende veehouders. Maar toch zien de Melkweg 2020-deelnemers allemaal het nut van veeverbetering in en hebben ze hun strategische fokkerijkoers zonder uitzondering uitgestippeld.

'Op dit moment zijn er best veel boeren die geen aandacht meer hebben voor de fokkerij. Ze stellen dat alles management is. Maar waarom is de ene koe in het koppel dan zoveel beter dan de andere?', vraagt Jan Teade Kooistra zich hardop af. 'De beste koeien inspireren

mij altijd om met fokkerij bezig te zijn.' Daar waar Kooistra vrij gedetailleerd met fokkerij bezig is, bekijkt Klaas Schoone vooral de grote lijn. 'Fokkerij volstaat bij ons door bewezen stieren te gebruiken die geen extremen in hun fokwaarde hebben. Als je het met deze stieren niet redt, dan is het management niet goed. We moeten fokkerij niet te onbelangrijk, maar ook zeker niet te belangrijk maken.'

Fokwaarde versus prestatie

Jos Vanderheijden benadert de fokkerij puur vanuit de cijfers. 'Fokkerij is een wezenlijk onderdeel van het bedrijf, maar wij staan niet op stal bij een koe te discussiëren welke stier erop moet. Op cijfers selecteren we heel bewust de stie-

ren die passen bij ons fokdoel, maar de rest moet het stieradviesprogramma doen. Anders kost het me te veel tijd.'

Gerard Boenink vindt dat er door fokkerij grote vooruitgang is te boeken in de prestatie van de koeien. 'Ons fokdoel bestond de afgelopen jaren voor een groot deel uit productieverhoging vanwege het intensieve karakter van ons bedrijf. We hebben vrij extreem naar melkverversers gezocht en zijn binnen vijf jaar tijd gemiddeld per koe van 8500 naar 10.000 kilo melk gestegen.' Boenink verwijst daarmee naar zijn productiegegevens (zie tabel 1), waaruit blijkt dat zijn bedrijf van de Melkweg 2020-deelnemers de hoogste melkproductie realiseert. In de tabel zijn op basis van het fokkerijprestatie-overzicht van CRV voor een groot aantal kenmerken de fokwaarden en de daadwerkelijke prestaties naast elkaar gezet.

Toch blijkt zeker niet alleen het genetische niveau van de koeien de uiteindelijke prestatie van de koeien te bepalen. Vanderheijden realiseert een hoge melkproductie, maar zijn koeien hebben niet de hoogste fokwaarde voor melk. 'Als een koe echt goed in elkaar zit en daardoor goed kan functioneren, kan ze ook veel melk geven, ondanks dat haar genetische aanleg dat niet voorspelt. Daarom

letten wij bijvoorbeeld scherp op kruisvorm, beenwerk en voldoende capaciteit in de koeien', vertelt Jos Vanderheijden. 'Maar bij uiergezondheid en celgetal zie je wel dat het resultaat heeft gehad dat we sinds de start van de robot daar meer op zijn gaan letten. Zowel de prestatie als de fokwaarde is verbeterd.'

Jos Brands fokt al geruime tijd conse-

quent op melk en dat is terug te zien in de hoge genotypische fokwaarde van de koeien. 'Vroeger heb ik wel op eiwit gefokt, maar sinds onze omschakeling naar biologisch krijgen we een toeslag van 8,5 cent per kilo melk. We moeten dus zo veel mogelijk melk leveren en daarom heb ik er geen moeite mee om stieren te gebruiken die de gehalten be-

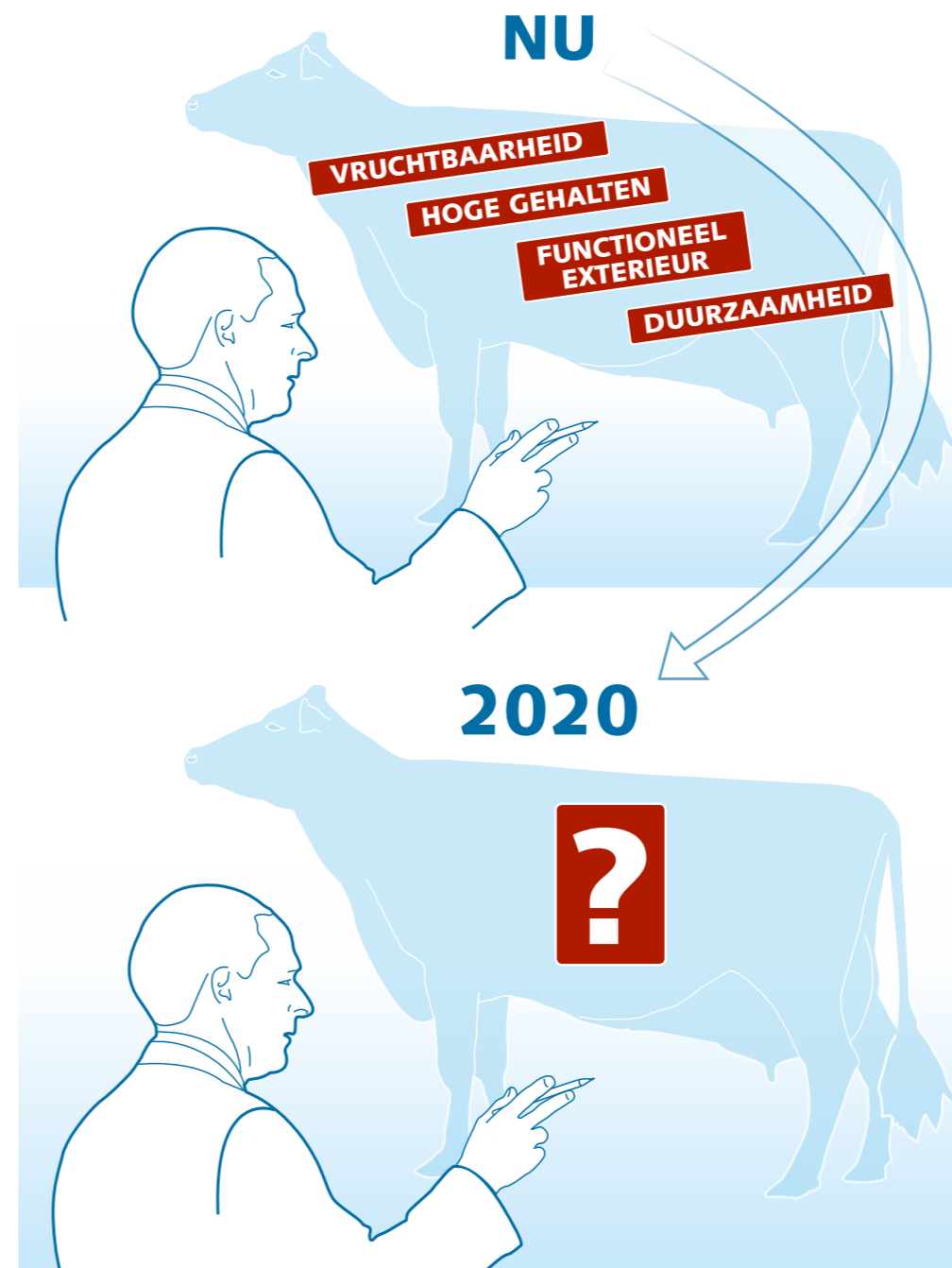
hoorlijk verlagen.' De focus op melk is terug te zien in de fokwaarde van de koeien, maar niet direct in de gemiddelde productie. Jos Brands: 'De belangrijkste verklaring daarvoor is onze biologische bedrijfsvoering. Het krachtvoer is duur, we telen geen mais en het ruwvoer is van mindere kwaliteit. Hierdoor benutten we niet de maximale potentie van de koeien.'

In het fokdoel van Kooistra is door de jaren heen niet zo veel veranderd. Inet en daarmee dus productie is voor hem altijd het belangrijkste selectie criterium geweest. 'Productiekenmerken hebben de hoogste erfelijkheidsgraad en daarmee is via fokkerij dus ook de meeste vooruitgang te boeken. Daarnaast wordt een hoge productie en de daaraan gekoppelde efficiëntie met het oog op het quotumloze tijdperk steeds belangrijker.' De favoriete stier van Kooistra is dan ook niet heel verwonderlijk: 'Canvas, en ik gebruik hem ook nog steeds. Met het oog op de toekomst hebben we meer van dit soort melkstieren nodig.'

Fokstieren of genomics?

Schoone en Vanderheijden hebben een vergelijkbare fokkerijstrategie. Beide veehouders zoeken naar stieren zonder extreme uitschieters. Schoone selecteert bij voorkeur stieren met minimaal 500 kilo melk en voldoende kilo's vet en eiwit die geen steken laten vallen op secundair gebied en dan met name voor dagen levensduur. Vanderheijden zoekt stieren met minimaal 104 voor de exterieurkenmerken, een goed beengebreek en positieve fokwaarden voor klauwgezondheid en uiergezondheid.

Ondanks de overeenkomsten in fokdoel is het stiergebruik geheel tegenovergesteld. Schoone selecteert vijf tot zes veelal bewezen stieren. 'Deze stieren hebben een goede prijs-kwaliteitverhouding en blijken op de lange termijn meestal betrouwbare fokwaarden te hebben. Vanuit het verleden hebben wij niet zulke goede ervaringen met nieuwe toppers.' Jos Vanderheijden kiest voor een heel andere strategie en insemineert zeker 90 procent van zijn koeien met InSire-test-

stieren van CRV. 'We waren op zoek naar waar we in het bedrijf konden besparen zonder dat we te veel zouden toegeven op de kwaliteit. Binnen die afweging hebben we gekozen voor teststieren die we vanwege staffelkorting voor vijf euro per dosis kopen. Natuurlijk lever je bij deze stieren wat aan betrouwbaarheid in, maar je bent ook een generatie voor ten opzichte van fokstieren. Door het ge-noomgebeuren wordt daarnaast de kans op een misser steeds kleiner.'

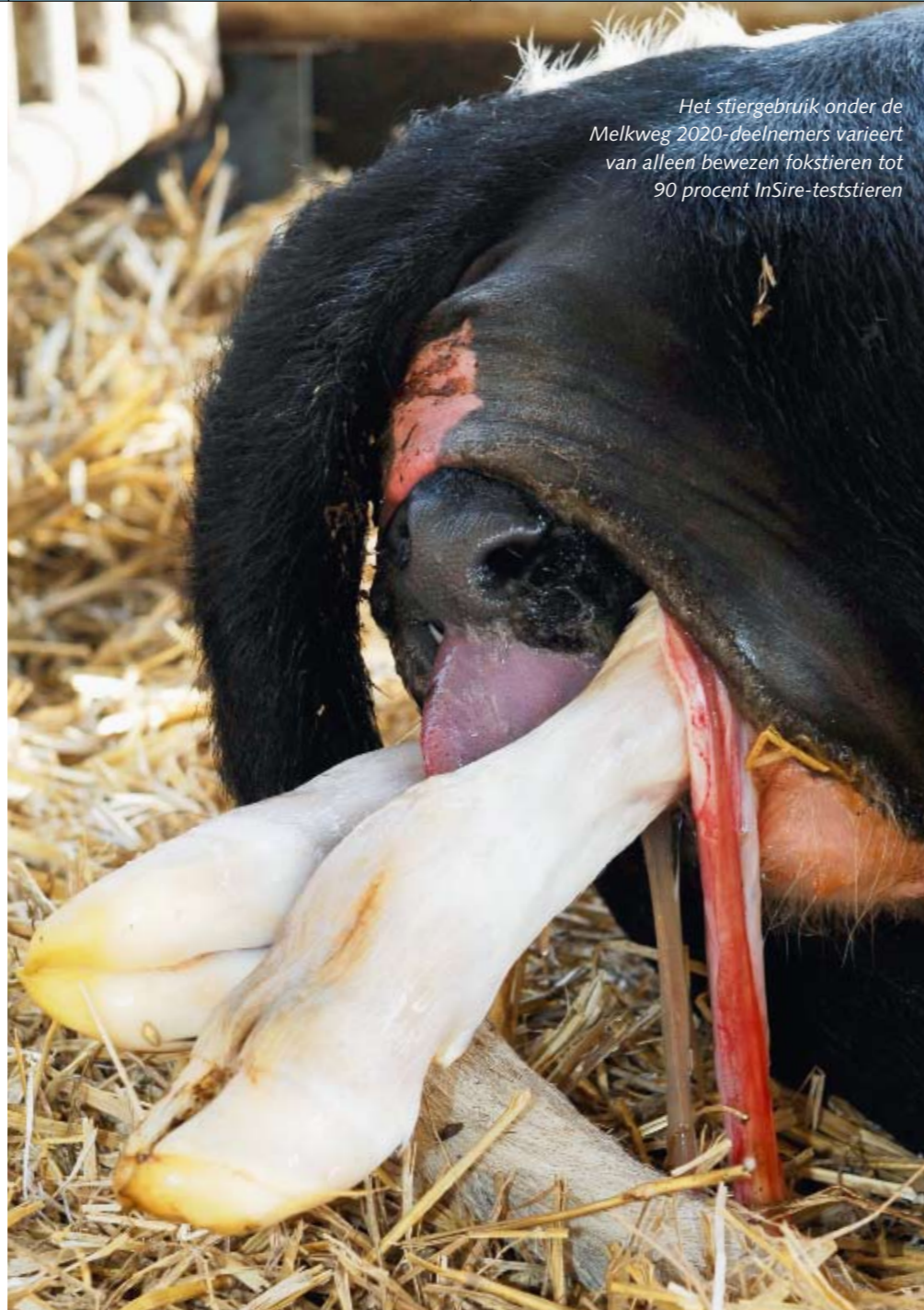
Doordat Schoone en Vanderheijden minder stierspecifiek met fokkerij bezig zijn, vinden ze het moeilijk om een favoriete stier op te noemen. Uiteindelijk bepaalt het fokkerijprestatie-overzicht hun keuze. 'De vier Bertildochters scoren 116 lactatiewaarde en 82,3 punten voor algemeen voorkomen, dus op basis van deze cijfers is hij mijn favoriet. We hebben hem veel gebruikt en ik hoop dat de Bertils die nog komen, het hier wel goed blijven doen', vertelt Schoone.

Jos Vanderheijden kiest na enig aandringen uiteindelijk voor Grandprix. 'Zijn elf dochters scoren gemiddeld 108 lactatiewaarde. Daarmee is het niet meteen mijn favoriete stier, maar wij bekijken de fokkerij puur vanuit de cijfers en dan presteren zijn dochters het beste.'

Erfelijkheid van levensduur

Het streven naar een hogere melkproductie is Boenink niet in alle opzichten goed bevallen. 'We hebben in die tijd een aantal punten laten liggen, zoals de gehalten en de levensduur van de koeien', stelt Gerard Boenink. 'Er zijn nu soms koeien die door het ijs zakken en de productie ondanks een goede verzorging niet trekken. Een koe die het echt in zich heeft om melk te geven doet dat, al is het ten koste van haar gezondheid.'

Boenink heeft daarom de fokkerijkoers

Het stiergebruik onder de Melkweg 2020-deelnemers varieert van alleen bewezen fokstieren tot 90 procent InSire-teststieren

Berend Jan Wilms: 'Exclusieve ayrshire past in concept Koe-Landerij'

Binnen de Koe-Landerij die de broers Berend Jan en Bouke Durk Wilms uit Schoonebeek willen realiseren, is het wachten op goedkeuring van de gemeente voor het opstarten van de procedures. Tot die tijd doen ze ervaring op met hun proefstal, maar met de koeien die ze daarin melken, wordt niet gefokt. Toch is er over het item fokkerij binnen de toekomstige Koe-Landerij al wel nagedacht en hebben de broers in Finland de populatie ayrshirerassen bekeken. 'Tot 2007 hebben we gewerkt met het holsteinras, maar we vonden dat we in twintig jaar tijd te weinig waren vooruitge-

gaan', vertelt Berend Jan Wilms. 'Niet als het gaat over melk en uivorm, maar wel als je het hebt over levensduur, zelfredzaamheid en kwetsbaarheid van het ras binnen de beperkingen van het stalsysteem. Ze waren gevoelig voor infecties en uiergezondheid en beenwerk waren te vaak de redenen van afvoer.' Daardoor kwamen andere rassen in de belangstelling van de beide broers. Het ayrshireras sprak ze het meeste aan. 'Het ras heeft een aantal specifieke kenmerken die passen bij probleemloosheid. De koeien zijn niet zo groot, bewegen soepel, kalven gemakkelijk af, staan bekend

om een goede vruchtbaarheid, zetten efficiënt voer om in melk en het zijn harde beesten die goed bestand zijn tegen extreme temperaturen. Met deze kenmerken onderscheidt het ayrshireras zich van rassen als fleckvieh, brown swiss en jersey', stelt Berend Jan. 'Daarnaast past de exclusieve ayrshire binnen het concept van de Koe-Landerij waarbinnen wel meer keuzes niet alledaags zijn.'

De broers weten nog niet of ze met zuivere ayrshires aan de slag gaan of het ras willen inkruisen in het holsteinras. 'Dat zal ook een centenkwestie zijn. Maar met dit ras willen we zeker verder.'

	Boenink		Brands		Kooistra		Schoone		Vanderheijden	
	prestatie	fokw.	prestatie	fokw.	prestatie	fokw.	prestatie	fokw.	prestatie	fokw.
kg melk*	10.013	268	8097	420	9112	567	8082	108	10.011	387
percentage vet*	4,31	-0,05	4,25	0,02	4,28	-0,08	4,39	0,07	4,29	-0,02
percentage eiwit*	3,43	-0,01	3,47	0,03	3,60	0,00	3,54	0,02	3,53	0,00
kg vet*	432	6	344	19	390	17	355	9	429	14
kg eiwit*	343	8	281	17	328	19	286	5	354	13
frame	80,1	101	81,5	100	81,6	101	80,6	101	81,5	100
robuustheid	81,0	101	81,3	100	81,4	101	81,5	102	81,6	100
uier	80,7	101	82,3	101	81,9	101	80,9	101	81,5	101
benen	80,4	102	81,4	101	81,3	102	81,6	101	80,9	100
totaal exterieur	80,3	102	81,6	101	81,6	102	81,1	101	81,3	100
levensproductie (kg)/levensduur (dagen)**	25.935	127	21.536	149	22.677	138	19.795	38	22.600	91
tussenkalftijd (dagen)/vruchtbaarheid**	425	100	444	98	420	98	411	100	427	99
celgetal (aantal/ml)/uiergezondheid**	60.600	101	131.500	101	91.000	99	123.900	101	87.200	101

Tabel 1 – Gemiddelde prestaties veestapel van de Melkweg 2020-deelnemers ten opzichte van de gemiddelde fokwaarden op basis van het fokkerijprestatie-overzicht (* gebaseerd op het rollend jaarbedrijfs gemiddelde bij laatste mpr, ** bedrijfsprestaties bij laatste mpr, bron: CRV)

gewijzigd en fokt niet meer op melk. In het fokkerijoverzicht van het bedrijf is dat ook duidelijk zichtbaar. De fokwaarde melk voor het jongvee en de drachten is gelijk aan of zelfs lager dan de fokwaarde van de huidige melkveestapel. Boenink fokt nu vooral op de gezondheids- en duurzaamheidskenmerken en op de gehaltevererving en streeft daarmee naar een probleemloze koe. 'De duurzaamheid van de Nederlandse veestapel is daarnaast ook een maatschappelijke discussie geworden. Daar moeten we onze ogen niet voor sluiten. Ook daarom focussen we niet langer op een hoge melkproductie.'

Kooistra houdt juist wel vast aan het fokken op melk en ziet niet zoveel nut in het fokken op gezondheidskenmerken. 'De erfelijkheid van deze kenmerken is erg laag, waardoor je nauwelijks vooruitgang boekt. Intussen doe je wel concessies aan kenmerken zoals productie en exterieur, die een veel hogere erfelijkheidsgraad hebben', stelt Kooistra. 'Als je

bovendien fokt op onderdelen waarvoor je weinig vooruitgaat, dan gaat fokkerij je tegenvallen. Wij willen de koeien ook ouder laten worden, maar we willen dat bereiken via het management.'

Gerard Boenink verschilt op dit punt van mening met Kooistra. 'De gezondheid van een koe is niet alleen management, maar zeker ook fokkerij. Een koe moet het vermogen hebben om bestand te zijn tegen de invloeden binnen het bedrijf. Algemene weerstand is heel goed in een koe te fokken.' Het is dan ook niet verwonderlijk dat Boenink Kodak als zijn favoriete stier noemt. 'We hebben van hem heel hoge verwachtingen door zijn goede secundaire kenmerken.'

Trouw aan holstein

Alle Melkweg 2020-deelnemers zien in het holsteinras hun ras voor de toekomst, veelal omdat ze het ras superieur vinden voor de productiekenmerken. Alleen Klaas Schoone staat niet bij voorbaat negatief tegenover andere melkras-

sen. 'Mijn vader heeft twee jaar geleden wat fleckviehsperma gekocht en we zijn heel nieuwsgierig hoe deze kruisingen het hier gaan doen.'

Iemand die op voorhand de meeste aanleiding heeft om een ander ras in te zetten, is de biologisch boerende Jos Brands. 'Het idee leeft dat biologische boeren dubbeldoelkoeien hebben, maar wij willen maximaal melken en dan heb je het holsteinras nodig. De conditie van de koeien is wel een punt van aandacht. Maar gezondheidsproblemen moet je zo veel mogelijk via het management aanpakken en omdat de nvi ons fokdoel is, fokken we automatisch toch ook al op gezondheidskenmerken.'

Vanuit deze redenatie is ook bij Brands de favoriete stier niet verwonderlijk: nvi-topper OMan. 'Ik heb hem nooit gebruikt vanwege de prijs, maar op alle fronten scoort hij goed. Daarom zet ik zijn zonen volop in.'

➔ Volg de zes veehouders op melkweg2020.nl

Frido Hamoen: 'Fokkerij zorgt voor een derde deel van de prestatie'

Dat fokkerij werkt, staat voor Frido Hamoen, marketingmanager bij CRV, als een paal boven water. 'Het beste bewijs daarvoor is dat koeien ondanks hetzelfde management en dezelfde voeding verschillend presteren. Hiervoor is de genetische aanleg en dus fokkerij verantwoordelijk. De factor fokkerij kan en moet je als veehouder gebruiken als optimalisering van je bedrijfsvoering.'

Voor de rol van fokkerij in de prestatie van koeien hanteert Hamoen een vuistregel. 'Grofweg zorgt fokkerij voor een derde deel van bijvoorbeeld de productie van de koe. Twee derde deel komt op

het conto van management en voeding.' Om inzichtelijk te hebben hoe de verschillende groepen koeien presteren en hoe dat zich verhoudt tot de fokwaarden, introduceerde CRV vorig jaar het fokkerijprestatie-overzicht. 'Door het koppel heen zie je absoluut verbanden tussen fokwaarden en prestaties. Dat zal iedere veehouder herkennen. Ook hoe verschillend stieren op een bedrijf presteren, is in één oogopslag duidelijk.'

Hamoen benadrukt het belang van het hebben van een fokdoel voor het quotumloze tijdperk. 'Nu insemineren is afkalven in 2015 en dus moet je alvast re-

kening houden met de dan geldende knelpunten. De bedrijven zullen groeien, mestafzet en stalruimte vormen een beperking en de maatschappij vraagt een ouder wordende koe.' Dat dit een hoger wordende productie vraagt in combinatie met betere gebruikseigenschappen is volgens Hamoen geen probleem. 'Ook bij de huidige stieren zien we dat een goede uiergezondheid en een hoge levensduur prima samengaan met een hoge melkproductie. Voor vruchtbaarheid is dat wat lastiger en is het zoeken naar de juiste balans en naar bloedlijnen die hier het beste in scoren.'